

Õiguskantsler

Esimees Märt Rask
Riigikohus
Lossi 17
50093, TARTU
info@riigikohus.ee

Teie 15.05.2013 nr 4-3-67-13

Meie 05.06.2013 nr 9-2/130729/1302525

**Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses
Kuni 31.12.2010 kehtinud riigilõivuseaduse § 56 lg 1 ja lisa 1**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole ja küsisite põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-18-13 (Tallinna Ringkonnakohtus tsiviilasi nr 2-10-3272) arvamust 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lg 1 ja lisa 1 koostoime kohta. Palusite hinnata nii RLS sätete asjassepuutuvust kui ka põhiseaduspärasust.

Tutvusin Tallinna Ringkonnakohtu 09.05.2013 määrusega nr 2-10-3272 ja kohtute elektroonilise infosüsteemi kaudu tsiviilasja menetluskäiguga ning leian, et **põhiseaduse § 15 lõikega 1 ning §-ga 11 ei olnud kooskõlas hagi esitamise ajal (01.01.2009–31.12.2010 redaktsioon) kehtinud RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1, mille alusel tuli tsiviilasjas hinnaga 2 000 000 krooni kuni 2 500 000 krooni tasuda hagilt riigilõivu 115 000 krooni.**

Selgitan oma seisukohti alljärgnevalt. Ühtlasi teatan, et ei soovi asja arutamist suulises menetluses.

I Vaidlusalused sätted

Riigilõivuseadus (kehtivus 01.01.2009 kuni 31.12.2010)

„§ 56. Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine

(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt haghinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.

[---].

Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „RIIGILÕIVU TÄISMÄÄRAD AVALDUSE ESITAMISE EEST TSIVIILKOHTUMENETLUSES (KROONIDES)“

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
2 000 000	
2 500 000	115 000

”

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

II Õiguskantsleri seisukoht

1. Põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavus – vaidlusaluse sätte asjassepuutuvus

1. Tsiviilasjas nr 2-10-3272 esitas hageja jaanuaris 2010 hagi kolme kostja (laenu käendajad) vastu igapähe 2 370 000 krooni (vastab 151 470,61 eurole) väljamõistmiseks. Hagi esitamisel tasus hageja 21.01.2010 riigilõivu 260 000 krooni. Harju Maakohtu 28.10.2011 otsusega rahuldati hagi osaliselt. Hageja vaidlustas 28.11.2011 maakohtu otsuse. Tallinna Ringkonnakohtu 10.04.2012 otsusega maakohtu otsus tühistati ja ringkonnakohus tegi tühistatud osas uue otsuse. 16.05.2012 esitas hageja kassatsioonkaebuse. Kassatsiooni esitasid ka kaks kostjat. Riigikohtu 27.11.2012 otsusega (nr [3-2-1-136-12](#)) rahuldati hageja kassatsioon, Tallinna Ringkonnakohtu 25.04.2012 otsus tühistati ja saadeti samale kohtule uueks läbivaatamiseks.

2. Hageja esitas 11.04.2013 Tallinna Ringkonnakohtule enammakstud riigilõivu tagastamise taotluse ja palus tunnistada hagi esitamise ajal kehtinud RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 asjassepuutuvas osas põhiseadusega vastuolus olevaks. Tallinna Ringkonnakohus tegi tsiviilasjas nr 2-10-3272 uue otsuse 09.05.2013, millega tühistas Harju Maakohtu 28.11.2011 otsuse osaliselt ja lahendas tühistatud osas asja ise. Hageja 11.04.2013 taotluse lahendas Tallinna Ringkonnakohus 09.05.2013 määrusega, millega algatas põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse, mille kohta arvamuse saamiseks pöördusite ka minu poole.¹

3. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv. Piirav või kohustav norm on asjassepuutuv siis, kui kohus peaks asja lahendades otsustama selle kehtetuse korral teisiti kui selle kehtivuse korral. Lisaks on Riigikohtul õigus ja kohustus kontrollida, kas kohtule esitatud kaebus oli menetlusnormide kohaselt lubatav.² Mittelubatava hagi või kaebuse menetlemine võrdub kohtu omaalgatusega ja peaks olema välistatud, mistõttu peaks olema välistatud ka mittelubatava hagi või kaebuse kohtumenetlusest välja kasvanud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus (tingimusel, et hagi või kaebus oli mittelubatav selle esitamise ajal kehtinud kohtumenetluse seadustiku järgi).³ Lisaks tuleb normi asjassepuutuvuse üle otsustamisel hinnata, kas konkreetse normikontrolli algatanud kohus on õigesti tõlgendanud põhiseadusvastaseks tunnistatud normi.⁴

4. Hageja tõstatas küsimuse hagilt 2010. aastal nõutud riigilõivu põhiseaduspärasusest ringkonnakohtus n-õ teisel ringil (16.05.2012 kassatsiooni alusel tühistatud lahendi tagasisaatmisele järgnenud menetluses). Kuigi hageja ei tasunud 2010. aastal hagi esitades riigilõivu õiges määras (3x115 000 krooni = 345 000 krooni asemel 3x2 370 00 krooni = 7 110 00 kroonise hagi hinna eest ettenähtud lõivu 260 000 krooni)⁵, võib ka makstud summa tasumisest järeldada, et selle suurus ei takistanud hagejal kohtusse pöördumast. Hageja käitumisest võib lisaks järeldada, et ta ei pidanud hagi esitamise ajal riigilõivu määra ülemäära

¹ Samas määras ringkonnakohus põhiseaduspärase riigilõivu suuruseks kuni 31.12.2008 kehtinud RLS järgi 186 750 krooni, lähtudes analoogiast RKÜKo 07.05.2012 nr [3-3-1-22-11](#) p-dega 31–34.

² RKÜKo 08.06.2009, [3-4-1-7-08](#), p 23. Ringkonnakohtu määrusega tagastati kostjale 2 796,13 eurot.

³ Eesti Vabariigi põhiseadus – kommenteeritud väljaanne; § 15, [kommentaar 4.1.3.3](#).

⁴ RKPJKo 31.03.2011, nr [3-4-1-19-10](#), p 23.

⁵ RKTko 27.11.2012 nr [3-2-1-136-12](#): „30. Kolleegiumi arvates on kohtud vääralt määranud asja hinna. 31. Hageja nõuab igalt kostjalt enda kasuks 2 370 000 krooni (151 470 euro 61 senti) väljamõistmist. Nõudes raha väljamõistmist igalt kostjalt eraldi, esitas hageja ühes hagiavalduses seega tegelikult kolm hagi kolme erineva kostja vastu, millel igapähe on oma hagi hind ja millelt igapähe tuleb tasuda riigilõivu [---]. Selliseid haginõudeid hinna määramisel TsMS § 134 lg-test 1 ja 2 tulenevalt ei liideta. Seega ei olnud asja hind maakohtus mitte maakohtu otsuses märgitud 7 110 000 krooni (454 411 eurot 82 senti), vaid iga kostja vastu esitatud hagi hind oli 2 370 000 krooni (151 470 eurot 61 senti). Kolleegium muudab TsMS § 137 lg 1¹ alusel vastavalt asja hinda maakohtus.“

kõrgeks, vaid jõudis sellele seisukohale hiljem. Ka kohus ei pidanud 2010. aastal vajalikuks ise põhiseaduslikkuse järelevalve kontrolli algatada.⁶

5. Riigikohus on märkinud, et kuigi hagejal on kohtusse pöördumisel võimalik jätta riigilõivu tasumata ning vaidlustada selle tulemusel hagiavaldus läbi vaatamata jätmise, riskiks hageja sellisel juhul sellega, et kohus jätab tema asja läbi vaatamata ning väidetavad õigused võivad jäävad kaitseta.⁷ Riigikohus on samas kinnitanud, et kui menetlusosaline, kellelt nõutakse riigilõivu tasumist, lõivu suurusega ei nõustu, kuid maksab lõivu menetluse jätkumise huvides ära, saab ta TsMS § 150 lg 1 p 1 ja lg 4 alusel nõuda enammakstud riigilõivusumma tagastamist ja PS § 15 lg 1 alusel kohaldatud riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist.⁸

6. TsMS § 150 lg 1 p 1 ja lg 6 koostoimes tõlgendamise kohta on Riigikohus leidnud, et enam tasutud riigilõivu tagastamist nõudes saab isik lõivu põhiseadusvastasusele tugineda kuni menetluse jõustunud lahendiga lõppemiseni, kui isikul oli võimalus esitada selline taotlus menetluse ajal. Seega saab lõivu maksmise aluseks olevate sätete põhiseadusvastasusele tuginedes lõivu tagastamist nõuda lõivu tagastamise taotluse lahendamisel, mis on esitatud enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.⁹

7. TsMS § 150 lg 4 järgi tagastab enammakstud riigilõivu kohus, kelle menetluses asi viimati oli. Lõike 6 kohaselt lõpeb riigilõivu tagastamise nõue kahe aasta möödumisel selle aasta lõpust, millal riigilõiv tasuti, kuid mitte enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.

8. Hageja esitas riigilõivu tagastamise taotluse Tartu Ringkonnakohtule ajal, mil tsiviilasi nr 2-10-3272 oli Riigikohtust tagasisaatmise tulemusel teistkordselt Tallinna Ringkonnakohtu menetluses. Tallinna Ringkonnakohtus lahendas hageja taotluse samal päeval põhiasjas otsuse tegemisega. Eeltoodud kaalutlustel võib Tartu Ringkonnakohtu algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlust pidada lubatavaks ning kohtuasjas nr 2-10-3272 kohaldamata jäetud RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 vastavas osas asjassepuutuvaks

2. Normikontrolli põhjendatus, asjassepuutuvate normide vastavus põhiseadusele

9. Arvestades Riigikohtu praktikat riigilõivude suuruse põhiseaduspärase küsimuses ja minu menetlusoalisena esitatud seisukohti nendes põhiseaduslikkus järelevalve kohtumenetlustes, on ilmne, et **01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud RLS § 56 lg 1 ja lisa 1** koostoimes kehtinud regulatsioon on põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga 2 000 000 krooni kuni 2 250 000 krooni tuli tasuda riigilõiv 115 000 krooni.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsler ülesannetes

⁶ Kuigi selleks hetkeks oli teada asjaolu, et Riigikohus tunnistas oma 15.12.2009 otsuses [3-4-1-25-09](#) põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks õigusnormid, mis nägid ette tsiviilasjas riigilõivuna 75 000 krooni tasumise kohustuse; maakohus pidas 2010. aastal ekslikult õigeks samuti viidatud lahendiga võrreldes suuremat riigilõivu 260 000 krooni.

⁷ RKPJVKo 05.03.2013 nr [3-4-1-29-12](#), p 22.

⁸ Samas, vt ka RKÜKo 12.04.2011 nr [3-2-1-62-10](#), p 28.

⁹ RKÜKm 02.04.2013 nr [3-2-1-140-12](#), p 20. Olen varasemalt korduvalt viidanud oma eriarvamusele TsMS § 150 lg 1 p 1 tõlgenduse kohta, viimati 21.05.2013 arvamuses nr [9-2/130650/130226](#) Riigikohtule (allmärkuse 8).